

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 46 (1932)

Artikel: Rapport davart l'idioticon rumantsch per l'an 1931
Autor: Pult, C.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-202972>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 01.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Rapport davart l'idioticon rumantsch per l'an 1931

da Prof. Dr. C. Pult

Il prüm faschicul da nos idioticon rumantsch ais per via — e cun el as riva üna nouva perioda da sia istoria. — Ma la jenna chi maina in quaist bröl nouv sgrizcha malamaing. Seis chalchans han said e dschewan per üt e schlamgia-maint. La stampa dad ouvras simlas, cun characters e segns specials ed illustraziuns, dumanda relevants sacrificis materials, sacrificis chi supereschan las forzas da noss'intrapraisa.

Scha quaista chüzza nu retarda la publicaziun, e scha Dieu ans conceda vit' e sandà, schi nu manca in nus la ferma voluntà da gnir inavant. La redacziun, validamaing sustgnüda da la Cumischiun filologica, voul preschentar vers la metà da quaist an chi vain il prüm faschicul pront per la stampa.

* * *

La compilaziun d'ün tal prüm quadern dà bler da plü lavur co la cuntinuaziun. Davo bleras e repetüdas provas sto gnir fixà definitivamaing la tecnica chi as cunfà cun tala publicaziun, q. v. d. l'ordinamaint dals artichels, lur gener da cuntgnü, ils divers characters da stampa chi servan a disferenziar tschertas chosas, l'interpuncziun — fich importanta, sch'ün voul bain culliar la plü granda clerezza pussibla cul minim da spazi —, tscherts segns specials, numbrusas scurzidas ed avis e tantas otras chosas. Dal prüm faschicul fa part eir l'introducziun, chi ha da cuntgnair l'istorgia da l'ouvra, remarchas sur la maniera da 's inser-

vir d'ella e sur da la tecnica missa in adöver, diversas tabellas e glistas chi ston gnir redigidas culla plü granda attenziun e chi dumandan bleras retscherchas.

Per dar in man a la redacziun ed a la stamparia üna norma valabla per l'ulteriura lavur aisa indispensabel da far stampar alch artichels models ant co gnir cul prüm quadern. Tals artichels fuormaran üna spezia da **prospect** chi gnarà distribui largiamaing sco reclama a tuots interessents, per ch'els as possan far ün'idea — avant d'as liar cun ün abunamaint — dal character special da la nouv'ouvra, per ch'els sapchan che cha nus vulain cun ella e che servezzans ch'ella po spordscher al pövel ed a la scienza. In vista da quaist prospect am mettet eu la stad passada l'andervia a lavurar oura üna seria alfabetica dad artichels our dal custab A, ch'eu retgnaiva per adattats a tala fin e mera. Quaista seria giaiva dad **arà** fin ad **arar** e cuntgnaiva 16 artichels (**arà**, **arab**, **arada**, **aradè**, **aràdel**, **arader** [Pflug], **arader** [Pflüger], **aradüra**, **araginò**, **araglia**, **aragliò**, **aragnun**, **arai**, **arald**, **araldina**, **aramina**, **arar**). Da la discussiun pro l'ultima seduta da la Cumischiun filologica resultet, cha ün tal quadern nu stovess ultrapassar tschertas dimensiuns e ch'el nu stopcha necessariamaing consistenter our d'üna seria da plets chi pro l'ouvra definitiva as sieuan immediatamaing l'ün a l'oter, ma chi as po eir far üna tscherna da chavazzins tipics, adats, alfabeticamaing distants l'ün da l'oter e tuts our dal custab A. La lingiada **arà** etc. ha quel dischavantach ch'ella cuntegna alch plets chi as preschaintan be in Engiadina. Quaist stovess gnir evità pro artichels models, eir scha il custab A in general, almain in principi, as distingua da tscherts oters custabs güst precis tras ün predominar da l'elemaint engiadinais. I gnit tschernü trais plets fich characteristics per nossas relaziuns, **acla**, **adachar** e **arar**, ün substantiv, ün adverb (dovrà plü da noss vegls co da nus) ed ün verb. **Adachar** farà part dal prüm quadern, **arar** ais l'artichel principal da la seria lavurad'oura la stad passada, ed **acla** po servir sco exaimpel per ün artichel scrit d'ün'otra penna co la mia. El faiva part d'üna seria redigida da mai l'an 1928. Siand però cha

numbrus noms locals aint il Grischun e sur seis cunfins oura, sün territori anticamaing retic, as basan sün quaist pled (**acla**), sco p. ex. **Noggl**s gio 'l Tirol, gnit decis da 'l refar in maniera plü extaisa. E Dr. Planta chi dispona dals richs materials da seis uschedit **Namenbuch**, surpigliet da pisserar per tala redacziun. El surdet da scriver il corp da l'artichel a Sig. Dr. Vieli, chi s'intratgnaiva minchatant a Fürstenau, e lavuret oura svesse la part strettamaing linguistica (Toponomastik, Geschichtliches).

Ils trais manzunats artichels gnaran refats cun tuotta chüra e cumpariran sco prospect da quà a pacs mais.

* * *

Quaista lavur nun am dispensa da dedichar fingià uossa tuot il temp chi am resta per metter ad ir **il prüm fascicul**. Durant il cuors da l'an 1931 e principi 1932 elavuret eu tuot la prüma s-schacla chi va da **A** custab fin ad **Adam** e cuntegna 150 artichels da diversa grandezza. Quaista part füess damaja pronta e dumanda be amo üna discreta glimada. Ma 4 archas o 64 paginas in grand fuormat ed in stampa plütösta pitschna travuondan bler da plü manuscript co quai chi paress. Ils 150 artichels tenschan appaina per la metà d'ün quadern, tant chi sto gnir lavurad'oura amo la seguonda s-schacla tant co intera ed in plü l'introducziun chi dumanda fich bler temp. Pro quaist'ocasiun vögl darcheu trar ad immaint cha pro las otras intrapraisas dal medem gener quaista lavur vain scumpartida tanter 3 fin 5 scienziats da granda qualificaziun e fermes lavuraders, e quà sun eu sulischem sulet.

* * *

Dal predit resulta cler, cha scha nus lain far avanzar la lavur sco chi tuoche e pradar la bain güstifichada impazienza dals noss, scha nus lain cha al prüm quadern seguan in distanza relativamaing pitschna e regulara ils oters, schi cha nus stopchan pisserar per cha tschertas lavuors da raccolta, d'ordinamaint d'excerptziun etc. vegnan redüttas

ad ün minimum e cha la redacziun possa as dedichar tant co exclusivamaing a preparar quaists quaderns.

Pür massa malavita nun ais quai per uossa amo il cas. Id ais amo bler da spiclar da quà e da là ed in tscherts lous ais amo da far **raccoltas**. Sig. Dr. Augustin ans procuret in quaists ultims ans ün excellent e rich material ramassà a Müstair ed a Marmorera. L'october passà cumanzet el cun la raccolta a Scharans in Tumliasca. El podet far circa ün terz da la lavur. I restess amo var 1000 paginas da nos questiunari, ed ad Almens stovess eir gnir raccolt. Ma co far? Il bilantsch da quaist an muossa ün s^{ch}avd da var 1300 francs. I nu restarà o^{tr}a via co quella fich practica e commodai^{vl}a da far debits, ma eu ma tem cha la Suprastanza nu simpatisescha güst massa cun chosas da tanta modernità. — Üna richa mess ans portet eir nos segretari, Sig. Bistgeun Cadalbert our da Flond, ingiò el s'intratgnet circa ün mais la prümavaira passada. I's tratta da var 13 000 bigliettins. Oters sun gnüts e gnaran amo aint da diversas persunas da quel lö, chi han surtut da cumplet^{tar} — davo exacta instrucziun — tala raccolta. — Sco cha nus avain adüna fat, eir al temp da Dr. Melcher, as det eir Sig. Cadalbert fadia da notar dasper' al material solit sur la lavur sül fuond, chasa, la vita da mincha di etc. eir la terminologia veglia e nouva dals mansters e da las lavuors specialas. El avet sco sogets, dasper ad oters, duos tresschers, ün maister, ün faver, ün chalger, ün chatschader. El det eir grand pais al filar e tesser, al far culla chanva, als üs e custüms populars. — Da la Muntogna (Heinzenberg) ans tramettet darcheu Dna. Nesa Frigg diversa milliera da bigliettins notats cun sia solita chüra. I resta be amo var 300 paginas da nos questiunari da glivrar. — Eu emplit divers blocs a Latsch e Bravuogn ed in Engiadina.

* * *

Eir l'**excerpziun** ans dà amo bler rumpacheu. L'idea da pudair trar in consideraziun tuot nos bod infini patrimoni letterari stampà e scrit resta ün ideal. Eu speraiva da gnir almain, avant co cumanzar culla redacziun, a fin culs

texts da la plü grand' importanza, ma pür massa nun ais quai il cas. I'ns restan amo adüna alch cudeschs e manuscripts da granda portada da spuoglier, sco p. ex. il diziunari talian-rumantsch (Fundamenti principali della Lingua retica 1729) da Pader Flaminio da Sale, üna granda partida da manuscripts richs da bun material deposts a la biblioteca da Cuoir a ed oter plü. Eir quà, sch' eu nu vögl far tuot sves e plantar per intant la redacziun, as sto avair mezs per pajar la lavur fatta e las spaisas sustgnüdas dals oters. La biblioteca chantunala — cun tuotta raschun — nu dà oura manuscripts. Per ils excerptar as sto dimena dmurar ün tschert temp a Cuoir, e güst quella roba chi ais là ais da tala natüra cha ün scolar da la scoula chantunala o ün' otra persuna chi nu cognoscha precis a che cha nus stovain dar pais, fess lavur inütila. — Durant quaist an gñit scrit oura da Sig. Hoffmann a Chiasso var 3000 zedlas our dal Spiegel da Devoziun dal P. Zacharias da Salo e var 2500 zedlas our das Glogn 1930. Ün toc invant ais l' excerptziun dal Calender romontsch 1930 e las poesias da G. Cadieli. Eu suottastrichet divers statuts da las Annalas e cumanzet a scriver oura. I's tratta dals Statuts da Bever e da Tschlin (Annalas 17), da Segl (An. 20), da Madulain (An. 21), da Flem (An. 24), da Schlarigna e d' Ardez (An. 29). Ils statuts vegls, o trastüts, fan part dals documaints ils plü robusts e genuins cha nos tats ans han laschè. Quaists tschantamaints ans daran sgüra intuorn var 10 000 zedlas e blera, blera lavur. Dad üna raccolta da chartas scrittas da Latsch vers la metà dal secul passà, uossa in posses da Sig. Prof. Morgenstierna in Norvegia, extret eu var 70 fögliets.

* * *

Sig. Cadalbert avet durant il cuors da quaist an — despera la manzunada raccolta da Flond — il mans plains da far culla classificaziun dals 107 200 fögliets manzunats in meis ultim rapport. El rivet fin al s (sgro-). In ün pèr mais vain ad esser glivrada eir quaista lavur. Lura, lura, t' impissarast, tü meis bun lectur, dand tanter ün cun tratta da la püppa e l'oter ün pèr blastemmas cunter la Lia Ruman-

tscha, ils diziunaris, la Società retoromantscha, l'idioticon, chi stan tuots gio per cuotscha e nu fan inguotta, ... lura saraja da pudair trar sü il flà. — Hai Jocal! (dschaiva pluo^z der Baltisar), hai Jocal! — I resta amo ün brav s=chaclüffel plain da annotaziuns fich preciusas da noss correspondents, annotaziuns chi ston gnir scrittas oura ed ordinadas; i resta amo üna muschna da chaschuots plains, da chaistas interas, da troclas da tuottas fuormas, cuolmas stachidas da zedlas chi nu spettan oter co da gnir missas in lur lö. — Bellas vistas! Ed eu rest sulet quà cun nos segretari.

* * *

Ma, ... il prüm faschicul ais per via, — ed el **s t o** gnir a la glüsch quaist an chi vain a cuost dad ir per la mardieua.
